

POSTANOWIENIE

Dnia 14 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania M. K.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu
o wysokość świadczenia,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 14
maja 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Poznaniu
z dnia 30 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 1297/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Poznaniu wyrokiem z 30 listopada 2022 r. na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z 20 października 2020 r. i oddalił odwołanie M. K. od decyzji pozwanego z 28 sierpnia 2019 r. odmawiającej jej prawa do przeliczenia emerytury.

Sąd Apelacyjny uznał, że każdy mechanizm ustalania wysokości świadczeń emerytalnych ma określone uwarunkowania majątkowe, które gwarantują prawem określoną wysokość ustalanych emerytur w prognozowanych długoterminowych okresach ich pobierania przede wszystkim ze względu, na zgromadzony kapitał

składkowy, który pomniejszają wcześniej wypłacone kwoty pobranych długoterminowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Taki stan rzeczy usprawiedliwia ustawowe modyfikowanie wysokości emerytur ze względu na wcześniejsze pobranie i spożytkowanie tych samych rodzajowo, choć wcześniejszych świadczeń emerytalnych, które uszczupliły zgromadzony indywidualny kapitał emerytalny oraz Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, z którego emerytury są wypłacane.

Przed wprowadzeniem do ustawy emerytalnej art. 25 ust. 1b obowiązywał mechanizm podobny do swoistego perpetuum mobile: im dłużej ubezpieczony konsumował składki, pobierając emeryturę przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, tym większy był wymiar jego świadczenia z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego. Zatem w sytuacji przechodzenia na kolejne rodzaje emerytury emeryt, który nie podejmował zatrudnienia, był beneficjentem przyrostu świadczenia bez wkładu w postaci składek.

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego P 20/16 wskazano, że wprowadzenie mechanizmu potrącenia odpowiadało w swym zasadniczym wymiarze podstawowym elementom obowiązującego systemu emerytalnego (systemu zdefiniowanej składki). System ten uzależnia wysokość emerytury od długości trwania okresu aktywności zawodowej oraz wysokości składek odprowadzanych na ubezpieczenie emerytalne, zatem posłużenie się rozwiązaniem, które - w ramach gromadzonego przez daną osobę kapitału - uwzględnia pobrane świadczenia emerytalne przysługujące na podstawie szczególnych rozwiązań, nawiązuje wyraźnie do kapitałowego charakteru nowego systemu emerytalnego. Zakłada bowiem, że przyznanie powszechnego świadczenia emerytalnego, finansowanego ze składek płaconych przez ubezpieczonego, nie może jednocześnie abstrahować od wcześniejszego pobierania świadczeń przez tę samą osobę. W związku z tym istnieją ważne względy aksjologiczne przeciwne temu, aby uwzględniać całą zewidencjonowaną na koncie ubezpieczonego kwotę składek na ubezpieczenie emerytalne, mimo że ich część została już "spożytkowana" na wypłatę świadczeń sprzed dnia nabycia in concreto prawa do emerytury z art. 24 ustawy emerytalnej. W rezultacie odliczenie od podstawy wymiaru emerytury powszechnej kwot pobranych uprzednio świadczeń emerytalnych jest rozwiązaniem sprawiedliwym.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że Sąd Najwyższy zauważył, że granicę dopuszczalności ingerencji ustawodawcy w prawa podmiotowe wyznacza wymaganie, aby wprowadzane modyfikacje nie były dla jednostki zaskakujące i nie miały charakteru arbitralnego (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 8 grudnia 2011 r., P 31/10, OTK-A 2011 nr 10, poz. 114, cz. III, pkt 5.3; z 28 lutego 2012 r., K 5/11, OTK-A 2012 nr 2, poz. 16, cz. III, pkt 4.1; z 13 czerwca 2013 r., K 17/11, OTK-A 2013 nr 5, poz. 58, cz. III, pkt 7.1). Innymi słowy, konieczne jest, aby zastosowane zostały procedury umożliwiające zainteresowanym dostosowanie się do zaistniałej sytuacji i odpowiednie rozporządzenie swoimi prawami (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 września 1998, K 10/98, OTK 1998 nr 5, poz. 64).

Zmiana obowiązującego prawa, która pociąga za sobą niekorzystne skutki dla sytuacji prawnej podmiotów, powinna być dokonywana zasadniczo z zastosowaniem techniki przepisów przejściowych, a co najmniej odpowiedniej *vacatio legis*. Sytuacja prawna osób dotkniętych nową regulacją powinna być poddana takim przepisom przejściowym, by mogły mieć one czas na dokończenie przedsięwzięć podjętych na podstawie wcześniejszej regulacji w przeświadczeniu, że będzie ona miała charakter stabilny. Zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa nakazuje ustawodawcy należyte zabezpieczenie "interesów w toku", a zwłaszcza należyłą realizację uprawnień nabytych na podstawie poprzednich przepisów (tak między innymi orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: z 15 lipca 1996 r., K 5/96, OTK 1996 nr 4, poz. 30 oraz wyrok z 24 października 2000 r., SK 7/00, OTK 2000 nr 7, poz. 256).

W chwili nabycia prawa do powszechnej emerytury przez ubezpieczoną, art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej nie obowiązywał, a zatem nie wywoływał jeszcze skutku prawnego. W 2012 r. osoby urodzone do końca 1952 r. miały czas na uchylenie się od skutków nowego przepisu przez zrealizowanie nabytego prawa, które byłoby ustalone na dotychczasowych zasadach.

Fundamentalna różnica między osobami urodzonymi w 1953 r. a osobami urodzonymi do końca 1952 r. polegała na tym, że członkinie tej drugiej grupy miały możliwość zmiany skutków podjętych decyzji. Z tych względów uznać należy, że kobiety z rocznika 1952 nie znalazły się "w pułapce" decyzji podjętych przed wejściem w życie art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. Miały bowiem możliwość

skorzystania z uprawnień w kształcie, jaki istniał przed nowelizacją, co w rozpoznawanym przypadku miało miejsce między wrześniem a grudniem 2012 r.

Okoliczności stanowiące podstawę wydania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie P 20/16 na tyle różnią się od okoliczności niniejszej sprawy, że stwierdzenie, iż przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej ma zastosowanie do urodzonej w 1952 r. ubezpieczonej, która od 2008 r. pobierała wcześniejszą emeryturę, warunki uprawniające do przyznania emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełniła w 2012 r., a wniosek o przyznanie jej prawa do emerytury z powszechnego wieku emerytalnego złożyła w 2016 r., nie stoi w sprzeczności z argumentacją zawartą w wyroku Trybunału. W rezultacie również i odwołująca się, która prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym osiągnęła przed wejściem w życie ustawy emerytalnej, miała możliwość zmiany konsekwencji podjętej decyzji o przejściu na wcześniejszą emeryturę, składając wniosek o emeryturę w powszechnym wieku emerytalnym przed 1 stycznia 2013 r.

W konsekwencji, zdaniem Sądu odwoławczego, Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku dokonał nieprawidłowej wykładni art. przepis 25 ust. 1b ustawy emerytalnej uznając, że skoro odwołująca przesłanki do uzyskania prawa do emerytury uzyskała przed wejściem ww. przepisu w życie, to tym samym nie znajdował on zastosowanie w niniejszej sprawie.

Niezależnie od powyższego wskazano, że zasadnym okazał się również drugi z zarzutów apelacji, a więc zarzut naruszenia przepisu art. 133 ust. 1 pkt 1 wyżej wskazanej ustawy emerytalnej poprzez przeliczenie świadczenia odwołującej od dnia 1 stycznia 2013 r.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną wniesioną przez ubezpieczoną. Jako okoliczność przemawiającą za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że w niniejszej sprawie występuje istotne zagadnienie prawne oraz istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów.

W kontekście powyższych przesłanek sformułowano pytanie „czy ochroną praw nabytych jest prawo do emerytury w określonej wysokości, czy tylko prawo do samej emerytury. Podkreślić należy, że wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego

powyższa kwestia nadal wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów jak m.in. w wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 20 października 2020 r., sygn. akt VIII U 2562/19, wyroku Sądu Okręgowy w Krakowie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 24 października 2018 r. sygn. akt VII U 391/18, czy wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu, VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 listopada 2022 r., sygn. akt VII U 1543/22.

Wg. jednego z poglądów prezentowanego przez Trybunał Konstytucyjny argument natury konstytucyjnej przesądza, że ustalenie prawa ubezpieczonego do emerytury i ustalenie wysokości tej emerytury powinno nastąpić według stanu prawnego obowiązującego w dacie spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia uprawnień emerytalnych, natomiast bez wpływu na ich nabycie pozostaje stan prawny obowiązujący w chwili złożenia przez niego wniosku. Data złożenia wniosku, o której mowa w ustawie emerytalnej, wyznacza jedynie początek (miesiąc) wypłaty świadczenia emerytalnego, nie wyznacza natomiast stanu prawnego, według którego uprawnienie emerytalne zostaje ustalone.

Wg. drugiego poglądu, ochronie konstytucyjnej podlega nabyte niezrealizowane prawo do emerytury (obejmujące warunki nabycia tego prawa: wiek, staż itp.) od momentu jego nabycia z mocy prawa, natomiast prawo do emerytury w określonej wysokości powstaje dopiero w momencie ustalenia tej wysokości w związku ze złożeniem przez osobę uprawnioną stosownego wniosku (prawo nabyte realizowane). Powyższe oznacza, że bez złożenia wymaganego wniosku o ustalenie - potwierdzenie przesłanek nabycia prawa do emerytury, nie zostanie ono urzeczywistnione jako świadczenie przysługujące w określonej wysokości od konkretnie oznaczonego miesiąca.

Jak widać rozstrzygnięcie powyższego zagadnienia ma istotne znaczenie nie tylko dla niniejszej sprawy, ale również innych zagadnień związanych z ustalaniem wysokości świadczeń emerytalnych ubezpieczonych, w tym m.in. prawa do rekompensaty”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawowym celem instytucji przedsądu jest ustalenie, czy w skardze kasacyjnej podniesiono okoliczności, których rozważenie przez Sąd Najwyższy będzie wkładem w rozwój prawa i zapewnienie jednolitości jego sądowej wykładni. Tylko wtedy wykazany zostaje publicznoprawny charakter skargi kasacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 listopada 2005 r., V CSK 70/05, LEX nr 1405380; 30 października 2012 r., I PK 150/12, LEX nr 1675336; 14 stycznia 2021 r., III PSK 2/21, LEX nr 3106014). Wymaganie dotyczące przedstawienia okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ma umożliwić stronie wnoszącej skargę kasacyjną przekonanie Sądu Najwyższego o istnieniu przesłanek, na których opiera się wstępne badanie skargi pod kątem przyjęcia (dopuszczenia) jej do rozpoznania (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2006 r., II CSK 65/06). Dla spełnienia obowiązku określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest przedstawienie argumentacji przekonującej o potrzebie przyjęcia skargi do rozpoznania przez Sąd Najwyższy.

Przedmiotowa skarga kasacyjna nie spełnia wymogów uzasadniających jej przyjęcie do rozpoznania merytorycznego. Skarżąca wskazuje na istotne zagadnienie prawne i potrzebę wykładni przepisów. Przy czym już w tym miejscu zaznaczyć należy, że skarżąca nie uzasadniła odrębnie tej drugiej wskazanej przesłanki.

Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane. Odwołanie się jedynie do podstaw skargi kasacyjnej jest niewystarczające z punktu widzenia merytorycznego i metodycznego. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm) albo szerzej i bardziej ogólnie wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Sformułowane zagadnienie winno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 października 2015 r., I PK 19/15, LEX nr 2021941; 19 maja 2022 r., I USK 422/21, LEX nr 3439438). Skarżący ma obowiązek nie tylko sformułować samo zagadnienie, ale także - w uzasadnieniu wniosku - przedstawić

odpowiednią jurystyczną argumentację wskazującą na dopuszczalność i celowość rozwiązania problemu prawnego w sposób preferowany przez skarżącego, a odmienny od sposobu rozstrzygnięcia tego problemu przy wykorzystaniu zapatrywań wyrażonych przez Sąd drugiej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., I UK 252/17, LEX nr 2533238). Skarżący ma obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 czerwca 2013 r., II UK 71/13, LEX nr 1331300; 11 stycznia 2024 r., III USK 259/23, LEX nr 3652284). Oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPIUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienia: z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571; 5 lipca 2023 r., I CSK 6182/22, LEX nr 3578533), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033; 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179; 13 lipca 2023 r., I CSK 2570/22, LEX nr 3582702; 31 stycznia 2024 r., I CSK 4310/23, LEX nr 3663027), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne, a zatem poważne wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub rolę precedensową dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Oznacza to, że twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; 7 lutego 2019 r., I UK 29/18, LEX nr 2617355

oraz z dnia 27 kwietnia 2021 r., II PSK 68/21, LEX nr 3252281) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w ustalonym stanie faktycznym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732). Jeżeli zaś zagadnienie prawne było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, skarżący powinien wykazać, że wystąpiły okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, LEX nr 1661934; z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 1652383).

Mając na uwadze powyższe i odnosząc się do przedmiotowej skargi kasacyjnej, należy zauważyć, że formułowane przez skarżącą w ramach przesłanek przedsądu wątpliwości prawne były już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego przy okazji rozstrzygania wielu innych spraw ubezpieczeniowych dotyczących tzw. „rocznika 1953” (por. najbardziej aktualne postanowienia: z 6 września 2022 r., III USK 508/21; z 17 stycznia 2023 r., III USK 44/22 oraz z 14 grudnia 2023 r., I USK 192/22, czy wyrok z 12 marca 2024 r., II USKP 7/23).

Ani wówczas, ani w przedmiotowej sprawie nie występują okoliczności, które wskazywałyby na potrzebę odstąpienia od przyjętych interpretacji wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawnych czy też od reguł ich stosowania. Wręcz odwrotnie. Sąd Najwyższy kontynuuje stosowanie tych przepisów za przykładem wskazanym przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 6 marca 2019 r., P 20/16. W wyniku tego orzeczenia przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej nie został usunięty z porządku prawnego wobec wszystkich ubezpieczonych, a jedynie wobec osób z rocznika 1953. Jedynie dla ubezpieczonych z rocznika 1953, powyższe przepisy wprowadziły wyjątek, w stosunku dla pozostałych ubezpieczonych, w postaci korzystniejszej regulacji, polegającej na wyeliminowaniu przy ustalaniu wysokości emerytury art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. Do pozostałych ubezpieczonych ma on nadal zastosowanie. Ochrona praw nabytych dotyczy tylko osób urodzonych w 1953 r., które nabyły prawo do emerytury w obniżonym wieku, przed datą uchwalenia zmiany art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, tj. tych osób, które nie mogły przewidzieć, że przejście na emeryturę jeszcze przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, będzie wiązało się z pomniejszeniem zgromadzonego kapitału o pobrane świadczenia. Nie spodziewały się, że fakt

wypłacania świadczeń emerytalnych wpłynie na sposób ustalania wysokości świadczenia w ramach emerytury powszechnej.

Zasadniczo – w myśl art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Stosownie do art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej postępowanie w sprawach świadczeń wszczyna się na podstawie wniosku zainteresowanego, chyba że ustawa stanowi inaczej. Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, z uwzględnieniem ust. 2.

Prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego powstaje z mocy prawa, a decyzja organu rentowego ma charakter deklaratoryjny.

Innymi słowy zgłoszony problem prawny nie ma rangi istotnego zagadnienia prawnego, gdyż nie wykracza poza zwykłą wykładnię prawa, która nie składa się na podstawę przedsądu. Znaczenie ma dopiero kwalifikowana potrzeba wykładni wynikająca z poważnych wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie (art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Sumując prawo od emerytury określona ustawa, która też może decydować o jej wysokości, co nie jest niezgodne z art. 67 ust. 1 ustawy zasadniczej.

Z podanych względów Sąd Najwyższy w oparciu o art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[SOP]

[ms]

